

"דבר מועט" שהוא כחמש מאיות האמה
[כ 5000=70.710678X70.710678]

ובאותו "דבר מועט", נחלקו רבי עקיבא
ורבנן אם להביאו בחשבון או לא, [נתבאר
על פי שיטת החישוב המקובלת, וראה
רש"י].

ומפרשינן: **מנא הני מילי** הא דאמר רבי
עקיבא שיהא שבעים אמה ושיריים על
שבעים אמה ושיריים, דהיינו דוקא מרובע
ולא ארוך וצר, ומהיכן ילפינן שמרבעים את
חצר המשכן כדי לשער בו איסור שבת?

**אמר רב יהודה: דאמר קרא: ארך החצר מאה
באמה ורחב המשים "בחמשים".**

מאי "בחמשים" הנוספים על "חמשים"?

אמרה תורה: טול חמשים אמה על חמשים
אמה השניות, היתרות על ריבוע של חמשים
על חמשים הראשונות, **ופכב בהם** [בריבוע]
את הריבוע הראשון של **חמשים** על חמשים
שהיה לך, ותמצא ריבוע גדול של שבעים
אמה ושיריים ודבר מועט על שבעים אמה
ושיריים ודבר מועט.

וזהו שאמרה תורה: "ורחב חמשים [יהיה
מסובב] בחמשים [אמות אחרות]".

ופשטיח דקרא דקאי על המשכן עצמו, וכתב
"בחמשים" — **במאי כתיב?**

ומפרשינן: **אמר אביי: העמד משכן** —
שהיה אורך חללו הפנימי, [לא כולל עובי
הקרשים] שלשים אמה, ורוחב חללו הפנימי

**אין בה (אחד) [אחת] מכל אלו מטלטלין
בתובה, ובלבד שיהא בה שבעים אמה
ושיריים על שבעים אמה ושיריים:**

כג-ב ומקשינן: **רבי עקיבא — היינו תנא קמא!**

כלומר: חכמים דריש פירקין, שאמרו לרבי
יהודה: "לא אמרו בית סאתים אלא לגינה
ולקרפף", וזו היא שיטת רבי עקיבא, שאף
שאינו מוקף לדירה — כגינה וכקרפף —
מותר להקיף עד בית סאתים!?

ומשנינן: **איכא בינייהו: "דבר מועט"**, שהוא
יותר משבעים אמה ושיריים, וכדמפרשינן
בסמוך.

שלדעת רבי עקיבא לא הותר אלא שבעים
אמה ושיריים בלא "דבר מועט", ולרבנן בית
סאתים שלמות שהן עם תוספת "דבר
מועט", וכמו שיתבאר.⁽⁶⁴⁾

**דתניא: רבי יהודה אומר: דבר מועט יש על
שבעים אמה ושיריים ולא נתנו חכמים בו
שיעור** [לא חשו חכמים לצמצם, אבל
השיעור הוא עם אותו דבר מועט — שיטת
תוספות].

וכמה שיעור סאתיים — כחצר המשכן?

כלומר: חצר המשכן היה שטחה מאה אמה
על חמשים אמה, שהם: חמשת אלפים אמה
רבועים.

ואם באת לרבע שטח זה, תמצא בכל צלע
של הריבוע שבעים אמה, ועוד "שיריים"
שהם שני שלישי אמה [0.666 אמה], ועוד

מוסיפין "דבר מועט", אבל למאן דשרי אפילו
ארוך וצר, משערין בבית סאתים שלם שהוא

אם אינן ארוכות יותר לא איכפת לן בצורתם.
64. וכתב בגאון יעקב, דהני מילי במרובע אין

היתה ארכה "יתר על פי שנים ברחבה" אפילו אמה אחת אין מטלטלין בתוכה, הא אם היתה ארכה פי שנים ברחבה, או פחות מיכן שפיר דמי, ודלא כמפורש במתניתין?!

ומשנינן: אמר רב ביבי בר אבוי: כי תנן נמי מתניתין: אם היתה ארכה יתר על רחבה אין מטלטלין בה, היינו "אם היתה ארכה [יתר על] פי שנים ברחבה — תנן! ומשום דחצר המשכן היתה ארכה פי שנים ברחבה ולא יותר.⁽⁶⁵⁾

ותמהינן: אי הכי, היינו רבי יוסי דקאמר במתניתין: אפילו ארכה פי שנים ברחבה מטלטלין בתוכה, ובמאי פליגי?!

ומשנינן איכא בינייהו ריבועא דריבועה רבנן.

כלומר: הריבוע שלמדו חכמים מאסמכתא דלעיל "טול חמשים וסבב חמשים" [ריטב"א]. והיינו: רבי אליעזר סבירא ליה דלכתחלה בעינן ארכה פי שנים ברחבה, ובדיעבד אף אם עשאה מרובעת שפיר דמי, [על פי תוספות בשיטת רש"י, וריטב"א לא כתב כן]. ורבי יוסי סבר: לכתחלה מרובעת בעינן, ובדיעבד אף אם עשאה ארכה פי שנים ברחבה שפיר דמי! [נתבאר על פי רש"י].⁽⁶⁶⁾

שנינו במשנה: רבי יוסי אומר: אפילו ארכה פי שנים ברחבה מטלטלין בתוכה:

איתמר:

עשר אמות — בתוך חצר המשכן שהיה שטחו פעמיים חמשים על חמשים [חמשים אמה מרובעות במזרח, וחמשים במערב], באופן שיעמוד המשכן:

א. על שפת [בסוף] הריבוע של חמשים על חמשים אמה המערביות, בצידו המזרחי של הריבוע המערבי.

ב. שיעמוד המשכן באמצע רחבו של הריבוע.

זאת, כדי שיהא:

חמשים אמה לפניו של משכן. שהרי העמדנוהו בסוף חמשים אמה המערביות ונותר הריבוע של חמשים אמה המזרחיות כשהוא ריק.

ועשרים אמה יהא עודף החצר על המשכן לכל רוח ורוח, שהרי רחבו עשר אמות ונשאר עודף עד קצה החצר עשרים מדרום ומצפון, וכיון שאין ארכו אלא שלשים, נותר עודף לאחורי המשכן עד קצה החצר ממערבו עשרים אמה.

ומיהו לא היה העודף עשרים אמה אלא על "חלל" המשכן, ומשטח החצר עצמה, יש להפחית את עובי הקרשים].

שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר: אם היתה ארכה יתר על רחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין בה:

ופרכינן: והתניא: רבי אליעזר אומר: אם

שטחו של המקום בית סאתים, אבל אם היה במשהו פחות מבית סאתים לא איכפת לך בצורתו. 66. ובתוספות תמהו: מה שייך לכתחלה

חמשת אלפים אמה. 65. וכתבו התוס' בדף כה ב בתירוץ שני, וכן פסק המשנה ברורה, שאין קפידא בזה, אלא א"כ היה

אמר רב יוסף, אמר רב יהודה, אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי, הסובר שאין צריך מרובעת, ואפילו ארכה פי שנים ברחבה שפיר דמי.

עד בית סאתים, אם לא הוקף לדירה לא מזהני.
ואם הוקף לדירה, מזהני.

ורב ביבי אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי עקיבא הסובר דעד בית סאתים אין צריך שתהא מוקפת לדירה! ותרווייהו לקולא — וכדפירשנו.

וכן היא גם דעת רבי יהודה ברבי אלעאי, אלא שמוסיף:

היקף לדירה מיקרי אפילו בור שיח ומערה, וכשר עד בית סאתים. וביותר מבית סאתים, אפילו הוקף לדירה ממש לא מזהני.

וצריכא שמואל להשמיענו שתי הלכות אלו:

ב. לחכמים דריש פירקין ולרבי עקיבא:

עד בית סאתים אין צריך היקף לדירה, ויותר מבית סאתים צריך היקף לדירה.

וכן הלכה!

דאי אשמעינן רק הלכה כרבי יוסי, הוה אמינא דמכל מקום מוקפת לדירה בעינן ועד דאיכא שומירה או בית דירה לא משתרי [וכדסבירא ליה לרבי יהודה בן בבא במתניתין], ולפיכך קא משמע לן דהלכה כרבי עקיבא, שאמר במשנה שאין צריך אחת מכל אלו.

ג. לרבי אלעאי בשם רבי אליעזר ולחנניה [לקמן כו א]:

אפילו כשלא הוקף לדירה, שרי אפילו יותר מבית סאתים.

ומיהו פליגי, אם שרי עד ארבעים בית סאה, או עד בית כור [כדלקמן כו א].

ואי אשמעינן רק דהלכה כרבי עקיבא, הוה אמינא דהלכה כרבי עקיבא בכל דבריו ואף במה דסובר דבעינן מרובעת [וכדקאמר: ובלבד שיהא בה שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושירים, דמשמע מרובעת].

אבל אריך וקטין [ארכו יתר על רחב] לא.

בהיקף מרובע או ארוך וצר, שלש שיטות:

א. לדעת רבי יהודה בן בבא, ולרבי עקיבא, בעינן מרובע.

לפיכך קא משמע לן הלכה כרבי יוסי, דאף אם אינה מרובעת, כדיעבד שפיר דמי אפילו אריך וקטין, אם אך אין ארכה יותר מפי שנים ברחבה.

[ובדעת רבי יהודה ברבי אלעאי, נחלקו הראשונים:

סיכום השיטות וההלכה, לדעת רש"י.

בהיקף שלא הוקף לדירה — שלש שיטות:

א. לרבי יהודה בן בבא:

דעת תוספות כג ב ד"ה רבי עקיבא, דכשם דלענין פסי ביראות התיר רבי יהודה אפילו ארוך וצר — כדאיתא לעיל כב א — הוא הדין לענין היקף שלא הוקף לדירה.

היקף יותר מבית סאתים אפילו הוקף לדירה לא מזהני.

אבל אם היה מתחילה מוקף לדירה ונטע בו אילנות ברובו, לא בטלה דירתו, שהדרך הוא להסתופף בצל האילנות, והרי הוא כחצר סתם שהיא מוקפת לדירה, ומותר לטלטל בו.

ומפרשינן הא דאמרין: נזרע רובו אסור:

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: לא אמרין אלא שאותו מקום שנזרע בפני עצמו, הרי הוא יותר מבית סאתים, שנמצא שמקום הזריעה הוי כרמלית, כדין היקף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ונמצא, ששאר הקרפף — אף שהוקף לדירה — הרי הוא פרוץ לכרמלית, ולפיכך אסור לטלטל בו.

אבל אם מקום הזריעה בפני עצמו, שטחו בית סאתים או פחות, מותר לטלטל בכולו, כיון שאינו אלא היקף פחות מבית סאתים שלא הוקף לדירה, שאינו כרמלית [ולקמן דחי לה, שהרי מיעוטו בטל לגבי רובו — וכדאמרין].

קיימא לן, שאסור לטלטל בשני "מיני" רשויות [כפי שיתבאר לקמן] מאחת לחברתה, ואפילו שתיהן רשות היחיד

ודעת הריטב"א לעיל כב א, שרבי יהודה בר אלעאי מודה לענין היקף לדירה, לרבי יהודה בן בבא, דבעי "מרובע".

ב. לדעת רבי אליעזר ולרבי יוסי, כשר ההיקף אפילו ארוך וצר, וכן הלכה!

ג. נחלקו רבי אליעזר ורבי יוסי — לדעת רש"י — אם לכתחלה בעינן מרובע, או ארכה פי שנים ברחבה.

ארכה יותר מפני שנים ברחבה:

כולהו תנאי דלעיל סבירא להו דלא מהני. אבל רבי אילעאי בשם רבי אליעזר, וחנניה [לקמן דף כו א] מתירין אף בזו, ריטב"א לקמן דף כו א.⁽⁶⁷⁾

קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה, ואחר כך נזרע רובו של קרפף, בטלה צורתו כדירה, שהרי במקום זרע אין דרים אנשים, והרי הוא [כל הקרפף, ואפילו המקום שאינו זרוע] כגינה, ואסור לטלטל בכולו, שהמיעוט בטל לגבי רובו והוי כאילו נזרע כולו.⁽⁶⁸⁾

פי תוספות כה: — דכל זה בהיקף ששטחו בית סאתים מצומצמות, אבל בפחות מזה לא איכפת לן בצורתו. ודעת החזון איש — או"ח סימן פ"ט סעיף קטן י"א, על פי שיטת רוב הראשונים [לדעתו] — דאף בפחות מבית סאתים, בעינן שלא יהא ארכה יותר מפני שנים ברחבה.

68. וראה לשון רש"י לקמן דף כד. ד"ה והוה, שכתב על זה: "ואף על גב דהוקף לדירה, חשוב

ובדיעבד בדבר שאינו מצוה אלא "דיני" רשויות בעלמא, ופירשו פירוש אחר, ראה שם. ולשיטת רש"י, הבא לשאול כיצד להקיף, מורין לו לכתחלה שיעשה מרובעת או ארכה פי שנים ברחבה, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה — גאון יעקב.

67. אלא שנחלקו הפוסקים בדעת האוסרים: דעת המשנה ברורה — סימן שנ"ח סקי"ב, על

בכניסת שבת] **בתוכן** של הגגות או החצרות והקרפיות, ומותר לטלטלן מזו לזו.

ולא לכלים ששבתו בתוך הבית והוציאן אחר כך לחצר, שאת אלו אסור להוציא מחצר לקרפף.

דאי כרבנן, הא סברי [לקמן דף פט א] שחצר וקרפף שני "מיני" רשויות הן ואסור לטלטל מזו לזו אפילו כלים ששבתו בחצר ולא בבית.

ולדעת רבנן, היה לו לרב הונא בריה דרב יהושע לאסור לטלטל בכל הקרפף [נתבאר על פי רש"י⁶⁹].

ותמהינן: **לרבי שמעון נמי** יהא אסור לטלטל בכל הקרפף — ואף שאותו חלק שנזרע ואינו מוקף לדירה אינו גדול מבית סאתים — **דכיון דמיירי הכא דנזרע רובו, הוי ההיא מיעוטא** המוקף לדירה **בטיל** ליה כד-א **לגבי רובה** שאינו מוקף לדירה, והוה ליה האי קרפף, היקף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, **ואסור!**

גמורות. ואם נפרצה המחיצה שבין שתי הרשויות אסור לטלטל בהן כלל, כיון דנפרצה כל אחת לרשות האסור לה.

ולכן, הכא, שחלק מן הקרפף הרי הוא מוקף לדירה והוי ליה "חצר", וחלקן שאינו מוקף לדירה הוי ליה "קרפף" — שהן שני "מיני" רשויות ש"נפרצו" זו לזו — היה לנו לאסור לטלטל בהן.

ומדקאמר רב הונא בריה דרב יהושע אם החלק שאינו מוקף לדירה אינו גדול מבית סאתים מותר לטלטל בכל הקרפף, על כרחך:

כמאן אמרה רב הונא בריה דרב יהושע?

כרבי שמעון, דסבירא ליה דחצר [שהיא כמו קרפף המוקף לדירה] וקרפף [שאינו מוקף לדירה, ואינו יותר מבית סאתים] כרשות אחת הן.

דתנן: רבי שמעון אומר: אחד גגות הבתים, ואחד חצרות, ואחד קרפיות שלא הוקפו לדירה, **רשות אחת הן לכלים ששבתו** [שהיו

כלא הוקף לדירה, דהא הוי כולו גינה, ובגינה לא מהני הוקף לדירה].

69. דעת רש"י כאן, שאסור לטלטל אף לרבי שמעון — כלים ששבתו בבית והוציאן לחצר, ומשום דאף לרבי שמעון בית וקרפף שתי מיני רשויות הן, וכשם שאסור לטלטל מן הבית לקרפף, אסור לטלטל לקרפף כלים ששבתו בבית ויצאו לחצר, [ועל פי דרכו, נתבאר].

אבל הרבה ראשונים חלקו עליו, וסוברים שלדעת רבי שמעון אין כלל איסור טלטול בשתי מיני רשויות, ואף מבית לקרפף מותר לטלטל

כשהן של אדם אחד, דלא סבירא ליה כלל איסור מחודש זה. ולא אמר רבי שמעון אלא, שכלים ששבתו בביתו "של זה" ויצאו לחצירו אסור להוציאם לקרפף של "אחר". שאילו לא שבתו בבית היה מותר — לדעת רבי שמעון — להוציאם אף מחצר של זה לקרפף של זה אף שלא עירבו זה עם זה, שלא נאסר לדעתו לטלטל מרשות של זה לרשות של זה אלא מן הבית לחצר או לקרפף, או לכלים ששבתו בביתו של זה ובא להוציאם לחצר או לקרפף של אחר. [ראה כל זה בריטב"א כאן, ובביאור הלכה סימן שע"ב ד"ה או לגג].